

УДК 316.647.5

О. В. СТУКАЛ

КАТЕГОРІЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ ТА ПРОБЛЕМА ЇЇ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Толерантність є надзвичайно багатовимірним і багатоаспектним явищем, що значно ускладнює однозначну інтерпретацію цього поняття. У статті розглянуто класифікації підходів до трактування терміна, наведено приклади використання цього визначення в науковій сфері. Термін має широку варіативність інтерпретації: починаючи від сприймання толерантності в якості симулякра до трактування поняття як ціннісного елементу структури індивіда. Проте, ці визначення не є суперечливими, а лише поглиблюють та уточнюють усю різнобічність цього феномена.

Ключові слова: толерантність, інтерпретація толерантності, класифікація визначень толерантності, підходи до розуміння толерантності.

В умовах сучасного глобалізованого суспільства значно актуалізується питання знаходження універсальної основи взаємодії індивідів для коректного співіснування соціумів із притаманними кожному з них особливостями, традиціями, системами цінностей. Претендентом на роль такого всезагального фундаментального принципу є толерантність.

Цей феномен давно перебуває у фокусі уваги дослідників. Вже в Цицерона, частково під впливом скептицизму, феномен моральності досліджено в конкретних відносинах між людьми, гармонійний розвиток яких забезпечується толерантністю [20]. Надалі витоки становлення концепту толерантності можна віднайти в працях Сократа, Платона, Аристотеля, давньокитайських учених. У період Середньовіччя терпіння та терпимість регламентували релігійною догмою. Структурні зміни поглядів на толерантність у добу Просвітництва демонструє загальновідомий вислів Вольтера: «Я не згоден з тим, що ви говорите, але пожертвую своїм життям, захищаючи ваше право висловлювати власну думку».

У працях Е. Дюркгейма, П. Сорокіна, Т. Парсонса, Р. Мертона, А. Адлера, К. Хорні при дослідженні соціальних відносин можна виокремити аспект терпимості як характеристики взаємодії індивідів. Постмодерне трактування толерантності віднаходить у доробках Ж. Бодрієра, М. Кастельса, Ж.-Ф. Ліотара російська дослідниця О. Лебедева. У. Кімлік і Ч. Тейлор аналізують терпимість як необхідний елемент мультикультуралізму. Сучасне вивчення різноманітних аспектів толерантності подано в працях О. Асмолова, Є. Головахи, П. Гречко, Л. Дробижевої, В. Лекторського, Н. Паніної, В. Паніотто, Н. Победи, О. Ручки, М. Уолцера, О. Хижняка, Б. Хомякова, О. Швачко.

Дослідження терпимості в соціології має кілька основних напрямів: вивчення теоретичних засад, змісту поняття, функціональних аспектів, фік-

сація ставлення до певних суспільних явищ, з'ясування панівних у суспільстві тенденцій та змін тощо. Та, перш ніж перейти до розгляду окремих аспектів, потрібно з'ясувати зміст самого поняття «толерантність», оскільки популярність вживання цього терміна призвела до того, що в межах цього слова описують найрізноманітніші соціальні зв'язки та явища, що зумовило занадто широке, майже беззмістовне трактування толерантного ставлення: під ним розуміють «певну емоцію, протилежну агресії, що має місце щодо чого чи кого завгодно» [17].

Метою статті є розгляд вживання терміна «толерантність» у науковому дискурсі.

Толерантність є соціолінгвокультурологічною категорією в тому розумінні, що трактується по-різному в різних мовах, кожна з яких приносить певні національні, історичні, культурні відтінки та нюанси [15]. Проаналізуємо тлумачення цього слова в різних мовних варіаціях: *tolerancia* (іспан.) – здатність визнавати відмінність від власних ідей чи помислів; *tolerance* (франц.) – ставлення, під час якого людина визнає, що інші можуть думати чи діяти інакше, ніж вона сама; *tolerance* (англ.) – готовність і здатність без протесту сприймати особистість або річ; *kuan gong* (китайська) – дозволяти, приймати, бути щодо інших милосердним; *tasamul'* (араб.) – прощення, милосердя, м'якість, терпіння, чуйне ставлення до інших [16; 14; 2; 7]. У британському психологічному словнику підкреслено ціннісну амбівалентність цієї дефініції. Адже, з одного боку, толерантність належить до засад ліберального світогляду з позитивними конотаціями щодо захисту прав людини та творчої свободи самовираження в сучасному культурному розмаїтті, а з іншого – відзначають неприродний, вимушений та штучний характер такого терпіння, сумнівні преференції стриманості як надбання цивілізації [5].

Поняття толерантності може входити до різних парадигм, і, відповідно до цього, по-різному трактуватися. Російський соціолог Л. Дробіжева зауважує, що теоретичне трактування толерантності має «не лише наукове, а й ідеологічне, політичне значення» [12].

Українська дослідниця Н. Победа пропонує наукові визначення систематизувати на сім категорій, відповідно до яких толерантність розуміють як: 1) модальний стоїцизм: принципове визнання того, що інший має права, схвалення відмінності; 2) моральний ідеал: благість толерантності як відношення; співвідношення; 3) теорії блага і прав людини, у тому числі права реалізувати свій життєвий проект; 4) «баланс суджень»; 5) тимчасовий баланс сил між групами й цінностями, що конфліктують; 6) спосіб досягнення мирного співіснування та затвердження інших цінностей – свободи, рівності, справедливості; 7) цінність і соціальна норма громадянського суспільства [13].

Український соціолог О. Хижняк у своїй монографії «Лабіринти толерантності» розглядає підходи до аналізу та розуміння терпимості за ана-

логією з І. Ясавеєном – як до соціальної проблеми [18]. Вони розподіляються на традиційні та альтернативні. До перших належать критичний напрям (марксистський підхід), підходи соціальної патології, соціальної дезорганізації та функціоналістський, що виходять з позиції об'єктивізму. Альтернативними є інтеракціоністський підхід, де соціальні проблеми вважають наслідком суспільної реакції, та конструктивістський підхід, відповідно до якого соціальні проблеми конструюються індивідами й групами, котрі привертають увагу громадськості до певних умов і виступають з вимогами їх зміни.

Прихильниками позиції соціальної патології виступають вчені, що пропагують «культуру світу». Так, Х. Рарот, за посиланням О. Хижняка, визначив толерантність як потенційний засіб досягнення миру в усьому світі [18]. Відповідно до цього підходу, толерантність набуває особливої актуальності в наш час, оскільки політичні та воєнні важелі сконцентровані в руках усе меншої кількості людей. У деяких випадках толерантність необхідна ще й тому, що її альтернативою виступає війна, що занадто витратна з будь-яких позицій як спосіб ведення переговорів.

З позиції соціальної патології толерантність виступає практичною стратегією, яку має сприймати розумна та інтелігентна людина, котра усвідомлює неможливість правильності єдиного зразка для всіх. Терпимість є й морально необхідною якістю: толерантна особистість добродісна, толерантний стан є справедливим. Як зазначає О. Хижняк, обидва погляди на розуміння толерантності – як морально виправданої та необхідної – можуть використовувати та розуміти в тандемі [18].

Концепції соціальної та індивідуальної дезорганізації широко представлені в соціологічній науці завдяки працям Е. Берджеса, Ф. Знанецького, Р. Кейвена, Ч. Кулі, Р. Маккензі, Г. Маккея, Р. Парка, У. Томаса та ін. Порушення конститутивного порядку подій загострює соціальні відносини, трансформує соціальні процеси та посилює невизначеність, конфліктність. Це може стати причиною поширення інтолерантних практик.

Завдання соціолога під час дослідження толерантності з позиції функціоналістського підходу зводиться до виявлення умов і видів толерантної поведінки, а також факторів, що перешкоджають поширенню толерантності, призводять до дисфункцій, навіть до конфліктів на ґрунті неприйняття відмінних поглядів, позицій, зразків поведінки.

О. Хижняк наголошує, що толерантність актуалізується там, де визначені «ми» та «інші». Розуміння відмінностей створює дистанцію між полюсами, а для дотримання терпимості потрібно дотримання певних умов. Серед них особливе місце посідають такі: зацікавленість у згоді з «іншим», кроки назустріч «іншому» й визнання за ним певних прав, орієнтованість на певні поступки заради реалізації специфічних прав «інших». Соціальні нерівності при цьому провокують інтолерантність, адже здатні порушувати баланс прав і свобод. Відкритим при цьому залишається пи-

тання про те, яка допустима ступінь терпимості до соціальної несправедливості, що провокує, підтримує та продукує соціальну нерівність суспільства.

Толерантність із позиції інтеракціоністського підходу можна розглядати як наслідок суспільної реакції на певні дії індивідів і груп, навіть як наслідок здійснення щодо них соціального контролю. Інтollerантних індивідів та групи при цьому можуть стигматизувати та сприймати через різноманітні засоби соціальної комунікації як аномальні, девіантні, недопустимі.

Конструктивістський підхід до проблеми толерантності передбачає чітке та послідовне визначення толерантності як риторики, діяльності з висунення стверджень вимогливого характеру щодо умов і правил ставлення до «іншого» [18]. Цей підхід передбачає врахування процесуальної природи толерантності, що дає змогу вивчати толерантні та інтолерантні прояви в умовах трансформаційних соціальних зсувів. Конструктивізм розглядають як технологію конструювання соціальних проблем.

О. Хижняк цілком доречно обирає для аналізу явища толерантності мережевий підхід, керуючись тим, що соціологічне вивчення цього явища в сучасному суспільстві ускладнюється, оскільки в постмодерністську епоху трансформація суспільства набуває нового характеру. З'являються нові напрями, теорії й методи аналізу соціальних систем. Суспільство стає нелінійною відкритою системою, і ця нелінійність підвищується зі збільшенням розмірів, а дія одного суб'єкта впливає на поведінку іншого, унаслідок чого актуальною стає толерантна соціальна мережа [18].

Російська дослідниця С. Ільїнська, систематизувавши наукову літературу, виокремлює чотири методологічних підходи до толерантності: аксіологічний, ідеально-типовий, онтолого-історичистський, «конфліктний» [8].

Аксіологічний підхід тлумачить толерантність як «цінність-у-собі», як одну із цінностей ліберальної демократії. Проте в межах цього підходу виникає серйозна суперечність: будь-яка моральна норма претендує на загальнообов'язковість. Певний суб'єкт, що має власну систему цінностей, прагне приписати всьому людству деякий «правильний» шлях. Парадокс полягає в тому, що толерантність стверджує відмову терпимої людини від поширення на всіх людей тих норм, які вона сама щиро вважає обов'язковими для всього людства. Однак такий «моральний суб'єкт» за визначенням не є моральним суб'єктом.

Ідеально-типовий підхід бере свій початок від нормативно-раціоналістичного погляду на толерантність Канта, який заснований на концепції природних невідчужуваних індивідуальних прав. Філософ ставив завдання сформулювати досконалий, логічно точний механізм ідеального взаємного співіснування, що виливається в категоричний імператив у моральній сфері й правову державу у сфері інституційній. На думку С. Ільїнської, поширюючи універсальні закони та концепцію природних прав на всіх людей, Кант тим самим ставить під питання будь-яке різнома-

ніття, проти волі нав'язуючи «природні» права тим, для кого вони можуть стати тягарем [8].

Приклад онтолого-історичистського підходу є дослідження М. Уолцера, присвячене п'яти режимам толерантності, до нього вдаються комунітаристи й мультикультуралісти, а також автори, що апелюють до неліберальних підстав толерантності. Прихильники цього підходу вдаються до детального дослідження існуючих раніше режимів терпимості.

При конфліктному підході толерантність, як зазначає С. Ільїнська, це не скасування боротьби, не противага їй, а не що інше, як боротьба, але у відомих межах, які не можна визначити апіорно, оскільки їх задає практика боротьби [8].

Вищезазначені підходи то визначення суті терпимості призводять до того, що надати однозначне та єдино правильне тлумачення терміна «толерантність» виявляється неможливим. Адже зміст поняття має власну специфіку залежно від сфери застосування та умов функціонування. Надалі в статті пропонуємо звернутися до розгляду прикладів тлумачення цього терміна в науковій сфері застосування.

М. Мацьковський зазначає, що толерантність являє собою певну якість взаємодії між суб'єктом та об'єктом, котра характеризується готовністю суб'єкта приймати соціокультурні відмінності об'єкта, включаючи зовнішні ознаки, висловлювання, особливості поведінки тощо. Ці взаємодії мають історичну, соціоекономічну, соціокультурну специфіку й багато в чому нею визначаються. Суб'єктом може виступати соціальний інститут (тією чи іншою мірою регульований державою), соціальна організація, група, індивід. Той самий перелік стосується й об'єкта толерантності [12].

Толерантність також розуміють як сукупність ціннісних установок, що відображають певну міру позитивного ставлення до різноманітних відмінностей «іншого»: відмінностей соціальних, національних, культурних, політичних, релігійних, етичних, світоглядних, статевих тощо. Терпимість передбачає визнання множинного, відмінного, інакшого.

О. Кожем'якіна трактує толерантність як терпиме ставлення до інтересів та позицій інших за умови незгоди з ними, що відображає здатність прийняти різноманітність життя, розуміння неостаточності та відносності істини в багатьох її проявах або визнання наявності інших горизонтів інтерпретацій та способів їх реалізацій. Толерантність – це «здатність людини вступати з іншою людиною в плідну комунікацію на основі поваги до її своєрідності та свободи» [11].

Толерантність при демократичному режимі виступає як соціальний інститут, як один з основних принципів демократичної етики разом з принципами справедливості та взаємоповаги, як суспільно визнана бажана модель поведінки індивіда, як соціальна норма, закріплена певною мірою в традиціях і звичаях. У цьому контексті толерантність покликана забезпе-

чити співпрацю, підвищити ефективність соціальної комунікації в умовах демократичної плюралістичності поглядів, позицій тощо [11].

У період становлення класичного лібералізму толерантність трактували як повагу до свободи кожної людини мати власні переконання, навіть якщо вони не збігаються з панівними в суспільстві [17]. В етичному плані концепція толерантності сходиться до гуманістичних течій, у яких підкреслюється цінність різноманітних особливостей людини, повага до ознак, які відрізняють одну людину від іншої, загалом підтримуючи багатство індивідуальних варіацій єдиного людського виду [2].

Толерантність можна розглядати як соціальну норму, що містить такі компоненти: соціальне сприйняття суб'єктів, що взаємодіють; інтерес до особливостей одне одного; визнання рівності партнерів; відмова від домінування та насилля; готовність прийняти іншого таким, яким він є; довіра, вміння слухати та вислухувати іншого; здатність до співчуття, співпереживання [4].

Н. Яшин визначає толерантність як «мистецтво співіснувати у світі різних людей та ідей, здатність мати права та свободи, не порушуючи прав та свобод інших людей», як спосіб взаємодії, який зорієнтований на самопізнання, саморозвиток, визначення меж самоідентифікації, що сприяє гуманізації суспільства, співпраці з людьми, які відрізняються зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями чи вірою [21].

Характеризують толерантність і як повагу та визнання рівності, відмову від домінування й насилля, визнання багатомірності людської культури, норм поведінки, відмову від зведення цієї різноманітності до однорідності або домінування якогось одного погляду. Зокрема, І. Жданова зазначає, що це явище виступає профілактикою девіантності й основою соціальної безпеки [6].

Є. Кас'янова та Н. Виноградова акцентують, що толерантність у розумінні певних дослідників є симулякром, використовуваним для маніпулювання суспільною свідомістю та поведінкою, як «привабливий, спеціально сконструйований віртуальний об'єкт» [9].

Толерантність є комунікативною категорією, оскільки реалізується в практиці міжособистісного, соціального, міжетнічного спілкування [15]. Це здатність бачити в іншому саме іншого – носія відмінних цінностей, логіки мислення, інших форм поведінки, усвідомлення його права бути іншим, відмінним від мене; як безумовно позитивне ставлення до такої несхожості, як вміння бачити іншого «із середини»; як здатність поглянути на світ одночасно з двох точок зору: своєї власної та опонента [14].

Таку думку підтримують і українські дослідники О. Труш і А. Червеняк. За ними, толерантність є не тільки принципом встановлення суспільно-політичного консенсусу, а й невід'ємною властивістю людської природи й міжособистісних комунікацій, необхідною умовою реального самовизначення окремих людей та різних спільнот [16].

Л. Афанасьєва визначає толерантність як одну з базових комунікативних якостей людини соціальної, тобто якості, що «власне уможлиблює людську комунікацію в різних її модифікаціях, зумовлених певними особливостями соціокультурних чинників і засад у різних комунікативних площинах суспільного життя». Так, у політиці толерантність є невід'ємним елементом і показником рівня демократії, у ділових відносинах – готовністю до конструктивного діалогу, у міжнародних зносинах – повагою до прав, звичаїв, способу життя інших громад, в освіті – оволодінням діалоговими формами навчання, полікультурним вихованням дітей і молоді у світлі традиційно-гуманістичних вимог та новітніх інформаційно-технологічних умов в освітянській галузі, у повсякденному житті поліетнічної спільноти – запорукою міцних добросусідських стосунків людей, що належать до різних культур, і прагматичною спонукою до подолання мовних бар'єрів тощо [3].

Одним із шляхів розуміння смислів і меж толерантності є аналіз форм та проявів її протилежності – інтолерантності. Нетерпимість заснована на переконанні, що твоє оточення, твоя система поглядів, твій спосіб життя краще, вище за інші [2]. Ф. Шандор аналізує зв'язок понять «толерантність – ненависть», «довіра – побоювання». Учений зауважує, що толерантність означає терпиме ставлення до поглядів інших, а довіра відображає певну впевненість у іншому, відповідність його очікуванім характеристикам, що створює відчуття безпеки. Крім того, перше з понять відображає лише прийняття іншого, без обов'язкового прагнення до подальшого діалогу, а довіра завжди передбачає відносини співробітництва [19].

Принцип толерантності – норма цивілізаційного компромісу, що необхідний при взаємодії людей з різними смаками, цінностями, поглядами; розв'язанні напруженості та соціальних конфліктів.

Для розуміння сутності толерантності принципово важливий ще один момент. Толерантність не означає відмови від власних поглядів, не вимагає від людини визнання істинності переконань, що суперечать його власним. Навпаки, вона «є ознакою впевненості в собі і надійності своїх власних позицій, ознакою відкритої для всіх ідейної течії, яка не боїться порівняння з іншими точками зору й не уникає духовної конкуренції» [20]. Толерантність передбачає відмову від догматизму, від абсолютизації істини. Немає необхідності відмовлятися від власних поглядів, але треба бути уважним до іншої думки й визнавати її право на існування. Разом з тим, забезпечуючи, таким чином, мирне співіснування якомога більшої кількості культур, толерантність не може бути безмежною [10].

Толерантність передбачає збереження індивідуальної своєрідності кожного із суб'єктів, має активний характер і передбачає духовну відкритість. Толерантне ставлення до іншої особистості означає визнання та розуміння того, що особистість має право бути іншою, відмінною, мати інші уявлення, цінності, культуру, відмову від силового нав'язування своїх пе-

реконань, оскільки виходить з відносності наших суджень, неможливості їх беззаперечного тлумачення для всіх [9].

Висновки. Таким чином, існує багато інтерпретацій цієї категорії: від сприймання толерантності як симулякра до трактування поняття як ціннісного елементу структури індивіда. Проте, ці визначення не є суперечливими, а лише поглиблюють та уточнюють усю різнобічність цього феномена [7]. Вживаючи термін «толерантність», необхідно в кожному конкретному випадку окреслювати межі трактування явища для правильної інтерпретації поняття адресатом.

О. Асмолов влучно та лаконічно висловився про актуальність такого багатомірного явища, як толерантність: «Якби не було толерантності як універсальної норми співіснування різних форм еволюційного розвитку, то хвилі агресії, конфліктів, нетерпимості, фанатизму, геноциду, ксенофобії, етнофобії, людинофобії давно б стерли будь-які прояви різноманітності на Землі. І всезагальна гомогенність, однорідність, тоталітарність, сірість, нерухомість запанували б у світі» [1].

Список використаної літератури

1. Асмолов А. Г. На пути к толерантному сознанию / А. Г. Асмолов. – Москва : Смысл, 2000. – 255 с.
2. Асмолов А. Г. О смыслах понятия «толерантность» / А. Г. Асмолов, Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова // Век толерантности : научно-публицистический вестник. – Москва : МГУ, 2001. – С. 8–18.
3. Афанасьєва Л. В. Регіональні особливості формування толерантності в молодіжному середовищі полікультурної спільноти / Л. В. Афанасьєва // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Соціологія. – 2012. – Т. 201. – Вип. 189. – С. 96–100.
4. Борец Т. П. Народная песня как средство формирования нравственных качеств молодежи / Т. П. Борец // Педагогика художественного образования: история, методология, практика : материалы Всероссийской научно-практической конференции (с международным участием) (Казань, 9–10 декабря 2010 г.): в 2 ч. / отв. ред. З. М. Явгильдина, Л. Г. Сафиуллина, Г. И. Батыршина. – Казань : ТГГПУ, 2011. – Ч. 1. – С. 391–395.
5. Василець О. І. Питання про категоріальну визначеність поняття «толерантність» / О. І. Василець // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 35. – С. 20–22.
6. Жданова І. Молодь і толерантність в сучасній Україні (національно-етнічний аспект) / Ірина Жданова // Агора. Перспективи соціального розвитку регіонів. – Київ, 2008. – Вип. 7. – С. 25–35.
7. Захарчук Н. В. Філософсько-соціологічний аспект категорії «толерантність» та її роль у міжкультурній комунікації / Н. В. Захарчук // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012. – № 3. – С. 23–28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_fpp_2012_3_6.pdf.
8. Ильинская С. Г. Теория толерантности: проблема выбора методологии / С. Г. Ильинская // Политическая теория, язык и идеология. – Москва : РАПН, 2008. – С. 91–118.
9. Касьянова Е. И. Теоретический анализ коммуникативной толерантности / Е. И. Касьянова, Н. И. Виноградова // Ученые записки Забайкальского государственно-

го университета. Серия: Философия, социология, культурология, социальная работа. – 2014. – № 4 (57). – С. 28–34.

10. Клейберг Ю. А. Толерантность и деструктивная толерантность: понятие, подходы, типология, характеристика / Ю. А. Клейберг // Общество и право. – 2012. – № 4 (41). – С. 329–334.

11. Кожем'якіна О. М. Довіра та толерантність: аспекти співвідношення / О. М. Кожем'якіна // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 35. – С. 13–15.

12. Мацковский М. Толерантность как объект социологического исследования / Михаил Мацковский // Век толерантности : научно-публицистический вестник. – 2001. – № 3–4. – С. 84–100.

13. Победа Н. А. Толерантность: содержательные смыслы и социологическая интерпретация / Н. А. Победа // Социологические исследования. – 2007. – № 6. – С. 13–28.

14. Сафина М. С. Актуализация формирования межкультурной толерантности в поликультурном пространстве мира / М. С. Сафина // Вестник ТГГПУ. – 2011. – № 2 (24). – С. 286–291.

15. Теоретическое осмысление проблем толерантности // Социология межэтнической толерантности / отв. ред. Л. М. Дробижева. – Москва : Изд-во Ин-та социологии РАН, 2003. – С. 13–30.

16. Труш О. Толерантність як механізм саморегуляції поліетнічного суспільства / О. Труш, А. Червеняк // Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – № 4. – С. 122–126.

17. Форрат Н. В. Толерантность современной молодежи: исследование томских студентов / Наталья Владимировна Форрат // Вестник Евразии. – 2002. – № 3. – С. 28–51.

18. Хижняк А. В. Лабиринты толерантности / А. В. Хижняк. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2014. – 160 с.

19. Шандор Ф. Ф. Легітимація влади: і довіра і толерантність як чинники соціального буття / Ф. Ф. Шандор // Освіта регіону. – 2011. – № 4. – С. 225–230.

20. Швачко О. В. Толерантність як психолого-соціальний феномен / О. В. Швачко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 154–171.

21. Яшин Н. Ю. Формування толерантності студентів як педагогічна проблема у вищих навчальних закладах України / Н. Ю. Яшин // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2010. – Вип. 26. – С. 111–116.

Стаття надійшла до редакції 23.06.2016.

Стукал О. В. Категория толерантности в научном дискурсе и проблема ее социологической интерпретации

Толерантность является чрезвычайно многомерным и многоаспектным явлением, что значительно усложняет однозначную интерпретацию данного понятия. В статье рассмотрены классификации подходов к трактовке термина, приведены примеры использования данного определения в научной сфере. Термин имеет широкую вариативность интерпретации: от восприятия толерантности в качестве симулякра до трактовки понятия как ценностного элемента структуры индивида. Однако эти определения не являются противоречивыми, а только углубляют и уточняют всю разносторонность данного феномена.

Ключевые слова: толерантность, интерпретация толерантности, классификация определений толерантности, подходы к пониманию толерантности.

Stukal O. Category Tolerance in Scientific Discourse and the Problem of its Sociological Interpretation

In the conditions of the modern globalized society the question of finding of a universal basis of interaction of individuals for correct coexistence of societies with features, traditions, value systems inherent in each of them considerably is staticized. An applicant for a role of such general fundamental principle is tolerance.

However popularity of the use of this term has led to the fact that within this word the most various social communications and the phenomena are described, has caused too broad, almost senseless interpretation of the tolerant relation. Therefore in case of operationalization this concept a priority is clarification of contents of this term in specific conditions of its use.

Tolerance is sotsiolingvokulturologicheskyy category in the sense that it is understood differently in different languages, each of which brings certain national, historical, cultural shades and nuances. The concept of tolerance can enter different paradigms, and, according to it, differently be interpreted. Therefore in scientific literature classification of determinations of tolerance has been developed. In article the example of such gradation of N. Pobedi.

Allocate approaches to the analysis and understanding of tolerance. So, A. Hizhnyak considers approaches to understanding of tolerance as to a social problem. They share on traditional and alternative.

Allocate approaches to the analysis and understanding of tolerance. So, A. Hizhnyak considers approaches to understanding of tolerance as to a social problem. They share on traditional and alternative. The first group includes approaches of social pathology, critical, social disorganization and functionalistic approach. Interaktsionistsky and constructivist approaches are alternative.

A. Hizhnyak in the work chooses network approach for the analysis of the phenomenon of tolerance. Modern society becomes the nonlinear open rule, and this nonlinearity increases with increase in the sizes, and action of one subject influences behavior of another therefore actual is a tolerant social network.

S. Ilyinskaya, having systematized scientific literature, allocates four methodological approaches to tolerance: axiological, ideally typical, ontologo-historical and conflict.

A variety of approaches to interpretation of tolerance predetermines impossibility to provide unambiguous and the correct interpretation of the term is unique. Content of concept has the specifics depending on scope of application and operating conditions. Further in article examples of interpretation of this term in the scientific sphere are given. There are many interpretations of this category, beginning from perception of tolerance as a simulacrum to interpretation of concept as valuable element of structure of the individual. However, these determinations are not contradictory but only aggravate and specify all versatility of this phenomenon. Summing up, it is possible to claim that when using the term «tolerance» it is necessary to outline in each case borders of interpretation of the phenomenon for the correct interpretation of concept by the addressee.

Key words: *tolerance, tolerance interpretation, classification definitions tolerance, approaches to understanding tolerance.*